

ВІДМІНА СМЕРТНОЇ КАРИ В УКРАЇНІ. ІСТОРІЯ. СВІТОВИЙ ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Курсант 309 навчальної групи Червінська С.О.

Науковий керівник: професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, кандидат юридичних наук, доцент Кальченко Т.Л.

Смертна кара або страта (вища міра покарання) — страта злочинця, чи неугодної владі особи, засудженої на смерть за скоєння особливо тяжких злочинів чи дій, що суперечать державній політиці країни.

Майже всі суспільства людства на певній стадії свого розвитку застосовували смертну кару до кримінальних і політичних злочинців. «Руська Правда», як і «варварські правди», не передбачала смертної кари. Спроби її запровадження у Київській Русі робилися, але не прижилися. Найвищою, винятковою мірою покарання було вигнання («поток і розграбленіє»), яке не виключало загибелі засудженого, бо на вигнання не поширювався захист закону. Систематичне застосування смертної кари в Україні почалося у Литовський період її історії («Судібник» Казимира IV Ягеллончика 1468 р. та «Статут Литовський» 1529 р.).

У багатьох сучасних суспільствах смертна кара була скасована, в тому числі і в Україні. Смертна кара вважається недопустимою на території Ради Європи. Деякі країни скасували смертну кару за винятком особливих обставин, таких як, наприклад, зраду під час військових дій. В інших країнах смертна кара була скасована на практиці, але законодавчо все ще залишається вищою мірою покарання. Такі держави, як Китай, США та інші зберегли смертну кару за злочини, окремо визначені законодавством.

У країнах, які практикують смертну кару, метод страти визначається законодавчо. Традиційно найпоширеніші види смертної кари: повішення, розстріл, обезголовлення. У США з 20-го століття стали широко поширеними також електричний стілець і смертельна ін'єкція.

Ставлення до смертної кари не є однотайним у багатьох суспільствах — там, де вона практикується, шириться рух за її скасування; у країнах, де вона скасована, існує певна кількість прихильників її відновлення.

Усюди скасовували смертну кару виходячи з гуманістичних принципів, а не внаслідок народного волевиявлення. В жодній країні Європи, де було скасовано смертну кару, з цього приводу не було проведено референдуму, і в усіх цих країнах на момент скасування згідно з опитуваннями

більшість населення підтримувало збереження такого виду покарання.

Смертна кара відома більшості країн світу. Вона з'явилася тоді, коли держава взяла на себе функцію виконання покарання за вчинені злочини. За часів Київської Русі смертна кара передбачалася «Руською Правдою». Поширеною була вона і згідно з «Правами, за якими судиться малоросійський народ» (1734). Козаки застосовували цю міру покарання за найтяжчі злочини. Військовими артикулами Петра I смертна кара встановлювалася за 123 злочини. Цариця Єлизавета Петрівна призупинила виконання смертної кари, хоча й не скасувала остаточно цей вид покарання.

Упродовж 1990-2000 років в Україні смертна кара існувала «як виняткова міра покарання» у вигляді розстрілу. Спочатку на виконання таких вироків було накладено мораторій. Смертна кара встановлювалася за особливо небезпечні злочини проти держави, проти життя, правосуддя, за воєнні злочини (в умовах воєнного стану чи бойової обстановки). Рішенням Конституційного Суду України № 11- рп/99 від 29 грудня 1999 року визнано, що смертна кара суперечить Конституції України. Остаточно як вид покарання її скасовано у 2000 році. Кримінальним кодексом України 2001 року вже не передбачено смертної кари як виду покарання.

До речі, під час прийняття рішення Конституційним Судом України про скасування смертної кари між його суддями точилися досить гострі дискусії. Зокрема, вагомі і юридично обґрунтовані контраргументи не раз наводив суддя О. Мироненко. У своїй статті «Відміна смертної кари - плід юридичної еквілібристики» він писав: «Як суддя цього поважного державного органу, я не пропустив жодного засідання суду. Не раз обґрунтовував і ставив на голосування власне правове бачення проблеми, вносив пропозиції щодо її розв'язання, покладав надію, що мені буде надана передбачена законом можливість довести свою позицію до відома юридичної громадськості та народу України.

Природа подарувала право на життя кожному. Воно справді невід'ємне й абсолютне, а в Божих заповідях окреслене у формулі «Не убий». На переконання всіх коментаторів Святого Письма, ця заповідь адресована злочину, а не покаранню. Смертні вироки злочинцям у найжорстокішій формі передбачені Старим Заповітом, чим і користувалася християнська церква. Аналогічні приписи містяться і в божественному праві інших релігій.

Переглядаючи релігійні кодекси (Біблію, Коран, Талмуд), можна дійти висновку, що Бог не вважає смертну кару неправильним чи аморальним заходом. Навпаки, знаходимо чимало заповідей, у яких правопорушення, беззаконня є найтяжчим гріхом. Тому кожному пропонується поважати закон, не спілкуватися з правопорушниками та засуджувати їхні протизаконні вчинки.

По суті, закликами до законослухняності сповнені всі релігійні кодекси. Це їхня головна ідея. Стримати людину від протиправних дій, гріхопадіння - от у чому суть релігійних учень. Є й такі заповіді, які до профілактики правопорушень, правового виховання мають безпосередній стосунок: «Не заздри тим, хто робить беззаконня», «Кожний, хто вчиняє гріх, вчиняє і беззаконня». Є й категоричніші застереження на зразок, скажімо, такого: «Беззаконники всі будуть знищені».